

Handwritten text in a dark ink, possibly a signature or a page number, located on the right edge of the page.

Handwritten text in a dark ink, possibly a signature or a page number, located on the right edge of the page.

REDENEN

W 895

Die de Coninc van Fran-
rick den Ghedeputeerden vanden Par-
lemente heeft voorgehouden op den
xvi. Februarij 1599.

Wt de Françoysche in onse Nederlantsche
Tale overgheset.

TOT AMSTELREDAM,
Voor Harmen Aldersz. Boecvercooper / woonende
op de Middeldam in Ruytenburch.

1085

6

REDFEN

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

OF THE

Redenen die de Coninck van Franckrijck den Ghe-
deputeerden vanden Parlemeute heeft voorgehouden op den
16. Februarij/ 1599.

Ick hebbe ontfanghen de Supplicationen ende Re-
monstrantien/ van mijnen Hove van Parlemeute/ so wel mon-
delinghe/ als by gheschryfte/ die my aenghedient zijn dooz mijn
Heere den President Segurier. Ick sal alreijst goetwillichlyck en
in dancke ontfangen de Remonstrantien/ die ghy aen my doen
sult/ als vande ghene die tot mijnen dienste gheneycht zijn/ oft
gheneycht behooren te wesen. Owe leste vertooninghe hebbe
ich mijnen Raede laten sien/ ende hebbe doen herstellen mijn Edict/ oft veel liever
het Edict vande overleden Coninck in veel Articulen/ soo wel op tghene ghy my
vertsont hebt/ als opt advijs van mijnen Raede. Ick wil gheloouen dat sommi-
ghe onder v lieden insicht hebben ghenomen op de Religie: maer de Catholijcke
Religie kan niet onderhouden worden dan dooz vrede/ ende de vrede vanden sta-
te deses Coninckrijcx/ is de vrede vande Kercke. Hebt ghy dan vrede lief/ so hebt
ghy my oock lief. Dat moet ghy bewijzen/ het ghene ghy niet ghedaen hebt/ twij-
felende van my. Want ghy doet/ dat oock vreemde mijne vyanden niet hebben
willen doen: en ist niet wat schoons? Alle Princen vande Christenheyt houden
my vooz den oudsten sone van de Kercke/ vooz den aller Christelijcksten Coninck:
den Paus hout my vooz Catholijcke/ ende ghy die mijn Parlement zyt/ wilt my
doen geraken in mistrouwen by mijne Ondersaten/ ende wilt datse twijfelen van
mijn ghelooue. Ick ben Catholijc/ Catholijcken Coninck/ Roomsche Catholijc/
niet Catholijck Jesuitisch. Ick kenne de Catholijcksche Jesuiten. Ick en ben niet
vant gheboelen ende sinne van sodanighen volcke/ oft haers ghelijcken die moor-
denaers van Coningen maken/ ende en betrouwt ghy niet de woorden die ghy van
my hebt ghehad? Den Paus ende den Coninck van Spaengien hebben mijnen
woorde ghelooue ghegeuen/ ende ghy wilt daer op geen betrouwen hebben? Mijne
meyninge ende dooznemen is te behouden den state deses Coninckrijcx/ die ic her-
kregen hebbe/ Dit kan ick anders niet doen/ dan dooz vrede. Ick wete wel dat
mijn Coninckrijck niet kan in behoudensse blijven/ dan dooz de onderhou dinghe
vande Catholijcke Religie/ maer noch Religie/ noch staat kan behouden wesen/
dan dooz mijne persone. Ende daerentusschen nochtans zijnder gheesten dwaes-
lijck verlept dooz superstieten van arme Gheestelijcke personen in ontallicke sa-
ken/ die men seght te wesen/ en nochtans niet en zijn: soo verre oock datter een by
my ghecomen is/ braghende oft men twee kercken te Paris maken soude/ d'erne
van Catholijcken/ d'andere van Hugenoten. Daer advijs en neme ick niet qua-
lijck/ ende indien men my eenighe ghebe dat goet is/ soo gheloobe ick: Maer men
moet maken op te houden de valsche gharuchten ende sprake: men moet geen on-
derschept meer maken van Catholijcken ende Hugenoten/ maer sy moeten alle
goede Fransosen wesen/ ende moeten oock de Catholijcken bekeeren de Hugen-
noten/

nooten/door exempel van goet leven. Maer men moet gheen oorzake gheben tot de quade gherichten/ die door geheel Coninckryck verstroyt worden/waer van ghy de schult hebt. Want by ghebricke dat ghy niet terstont hebt bewillicht in het Edict/ seght men in verscheyde plaetsen/ dat het by het Edict van Januarij/ si den moordenaer/ die door raet vande Jesuiters van Lotharinghen onlanck ghecomen is om my om te brengen. Ghy sult de oorzake zyn van myne doot/ in dien ghy my niet gehoorzaam en zyt. Want dese Catholijcke Jesuiters sullen maere wete wel dat de Catholijcke het meeste ghetal maken in desen state/ maer sy zyn niet/ ende comen niet zyn/ dan alleen door my. Ic hebbe een voornemen van langhen tyde/ ende begheere t'selve te volgen / twelck is de Kercke te refoormen. Dat can ick niet doen/ sonder vrede. Het is niet moghelijck de Hugenoten te verkeeren met ghewilt. Ick ben Coninck als Herder/ die niet en wil steyten het bloet van myne Schapen/ maer die selve te vergaderen door soetheyt ende goetdertierenheyt eens Coninck/ ende niet door cracht eens Tyrannes. Ic wille maere dat de Gheestelijcke van goet leven zyn: Tot welcken eynde ick oock somderem opbrengen moghen/ende bequaem maken tot bedieningen vande Kercke. Ghy verhindert myn voornemen door de beroerten/ die ghy onderhoudet in't Coninckryck met uwe styfsinnicheyt.

Ic hadde alleen den sprong/om beroerte te maken onder die vande Religie/ doe ick my weder begaf te Cours met den overleden Coninck/ niemant wiste meer wat wech te nemen om hen te beroeren. Door uweweggheringhe hebt ghy de Hugenoten oorzake ghegheben om oorlof te begheeren van haer te mogen verdoen als ghy ghedaen hebt. Als men Edicten was maeckende teghen die vande Religie/ doen ick by hen was/ sprong ick op/ ende maecte rappeolen/ seggende/ling ses duysent: het welcke ten eynde oock alsoo gheschiede. Want de ghene daer van gheen hope was ghebreest/ werden ghedwongen om haer te vereenighen gheweest van die vande Religie. Ick wete wie dat oorloghe ende wie dat wete ooc wie t'selve deden om haer eygen eergiericheyt/ wie dat upt partijchap/ Daer zyn gheweest van alle soorten. Euen soo wel oock onder de Catholijcken. Ick hebbe groote moeyte ghehad om te maken de Hugenoten gehoorzaam te zyn/ daer over den overleden Coninck veel te lijden heeft ghehad in synen state. Ick hebbe althijt vrede begheert. Ick ben althijt goet Patriot gheweest/ waer van mijn Heere de Bellieure goet ghetuyghe is. Als ick papa begheerde/ ende met myn Heere de la Noue ende andere/ Blaron ende syns ghelijcke die oorloge sochten/ noe inden ons de stomme honden. Ick moet u wat vertellen van twee personen van Religie/ die by my te Rouan quamen. Haren naeme wil ick swijghen in dese

dese

desse vergaderinghe. Een van dese twee maectte vooz my een groot verhael opt
stuck vande Religie/ende oock opt ghene hy seide alles verlaten te hebben om zij-
ne conscientie by te houden/ ende dat hy liever wilde de werelt verlaten/ dan sy-
ne ziele quetsen. Na dat hy al gheseyt hadde dat hy wilde/ begonne ick te seggen:
Mijne Heeren geloofst daer niet van. Waerouer hy hem tot my weder keerende/
seide/ Heer Coninc/ Waerom? Ick antwoorde hem/ dat hy de ghene was daer
van ick dachte te spreken/ en datmen niet moeste ghelouen t' ghene hy seide/ om
dat so dickmaels als eenighe Edicten wtghegaen waren tegen die vande Religie/
hy ter Wissen ghegaen hadde/ende wanneer niet met eene genoech was/so pleech
hy twee te hoozen. Belanghende den andere/ die my dierghelycke verhael wilde
maecken vande Religie ende vande conscientie; ick seide hem: Ghy weet wel dat
ghy zyt een roovert/ een dief/ ja een verrader/ al zyt ghy van mijnen Rade: ick sal
u werch jagen.

Syne Majesteit dese woordē sprekende/ leyde de hant op den arm vande Can-
cellier. Ghy en kent niet het quaat van mijn Conincryck/ niet meer dan het goet/
so wel altyt niet als ick. Ick kenne alle siekten/ die daer zijn/ende mach sonder
verdoemen segghen/ dat ickse beter kenne dan alle Coninghen die vooz my ghe-
weest zijn. Ick wete ooc de remedien daer toe dienende: Want de plaetsen daer
ick geweest ben/ hebbense my geleert. Het welcke ic niet so wel hadde connen we-
ten sonder de ervarenthepdt die ick daer van ghehadt hebbe. Ick hebbe begheert
twee houwelijcken te maken/ d'eene van mijne Suster: dat hebbe ick gemaect:
d'ander van Brancric met de paps. Dit leste heeft niet connen wesen/ dan alleent
dooz paps/ ende gheen vaste paps salder zijn/ aluoren dat in mijn Edict bewil-
licht is. De wepgheringhe die ghedaen is by mijne andere Parlementen om te
bewillighen de Declaratie van't Jaer 1594. is oorsake gheweest dat de Hughe-
noten meer ghepocht hebben te Chastelleraut/ danse opt te vozen ghedaen had-
den. De ygoznaemste van henlieden die daer waren/ ende diet welbaren sochten/
begeerten op my datter Raetsheeren souden zijn int Parlement. Waer de mierste
stemmen vande oproerighe ende muppmakers droeghent wech/ ghelijc gheschiet
in uwe vergaderinge/ als dooz't meeste getal de beste opinie overstemt wort. Mij-
ne Officieren vande Justicie zijn mijn rechten arm. Nochtans sal ic ooc wel be-
houden den state des Rijck/ wesende maer sincks. Het is waer ick sal moeyte
hebben/ maer niettemin/ ick sal hem beter bewaren dan ghy nwen staet. Ende
indien ic een soue hebbe/ ick ben verskert dat hy Coninc zijn sal/ maer onder u
lieden/ die daer zijn Presidenten/ Raetsheere ende andere Officieren in mijn Par-
lement/ zijn niet verskert dat haer kinderen nae haer selve zijn sullen. Als ic de
verclaringe dede int regard vande Officieren int jaer 94. hadde ic u liede beloofst/
dat ic geen Raetsheere noch andere Officieren soude stellē in mijn Parlement/ dan
alleen Catholijcken. De wepgeringe van te bewilligē in dese verclaringe te Bour-
deaux en elders/ heeft veroorzaect te begeeren datter Raetsheeren vande Religie
souden zijn in Parlementē. Het welcke ic hen toegelate hebbe om de nootwendich-
hept vā mijne sake. Ic dachte dooz middel van verdrinkinge/ dat ic het quaat sou-
de mogen remedieren/ t'welc in mijn Conincryck quam dooz ongebonden ende on-
gebrepelt getal van Officiere. Den noot ble de wet van de tijt is/ maect dat ic nu
dit/

dit/ ende dan wat anders segghe.

Ich wil niet meer personen setten int Parlement/ dan in sulcken ghetal als begrepen is in mijn Edict/ obernidts mijne saken tot sulcx my aenwysen. Ich wil oock gheen generale Luytenanten/ noch yemant van mijn generale Procureurs stellen ouer de steden/ in welcke wepnige Catholijcken zijn. Egene ic v segge gheschiet daerom/ dat het welbaren van mijne saken sulcx vercyscht. Ic wil Catholijcke Officiers stellen inde steden die de Hugenoten hebben: Ende hoor een exempel: Ich hebbe begonnen te Pismes/ alwaer ic ghestelt hebbe een Viguiers/ wiesende Catholijck/ niet teghenslaende dat die bande ghepretendeerde Heresoy/ meerdereliege bystijthondert Croonen meer aanbode dan de Catholijcke: Waer van M. D. den Conestable goede gheruyghe is. Beght den ghenen die zijn van mijn Parlement/ ende niet tot mijn Parlement int generael/ maer elck een in syn poze/ v'ghene ich v nu segge van mijn voornemen/ nopende t'ghetal vande Raetsheeren. Ich hebbe lief mijn Parlement van Parijs boven alle andere. Want het is niet niet ghelt verdozen/ maer int meeste deel vande andere wort de Justitie hercocht/ ende die twee hondert Croonen gheeft/ wint het vanden ghenen die min gheeft. Ich wete het wel. T'andere tijden hebbe ich gheholpen om de buersen te offeren: Want iselue diende tot mijne particuliere aensaghen. Nu detwyle ic so gaot gheboelen van v hebbe/ bewillicht in mijn Edict. Ich hebbe v te verwittigen dat uwe wistellingen hebben oorsake gegeven tot vzeinde beroerten/ want men heeft derden processen maken teghent Edict te Cours/ te Wang/ ende andersins/ om de Rechters in te blasen het Edict te rugghe te houden. Dat is niet gheschied van alleen dooz quade tsamenspanninghe. Belet dat sulcke dinghen et meer gebeuren. Ich hebt mijne dienaers gesep/ ten eynde sy daer in hen ghedraghen na behooren ende haren laste/ het staet niet te lyden datmen my in haet soect te brengen/ om dat ich geaccordeert hebbe die bande Religie/ want het is wel mijn Edict/ maer inder daet selve ist anders niet dan het Edict vanden overleden Coninc/ dat ghy ghesien hebt/ ende daerinne ghy viermael hebt verwillicht/ maechter nu een eynde af na mijnen wille.

Als dese propoosten also vanden Coninc ghehouden waren/ wiert syne M. gebeden van mijn Heere den Cancellier ende mijn Heere de Bellicure/ te willen doen verstaen dese Gedeputeerden vant Parlement t'ghene syne M. bevolen hadde/ aengaende istuck dat te Clermont in Aubergne was gebeurt: aldaer hy hadde gesonden mijn Heere den Raetsheere Mpron/ om de Justitie te bedienen in plaetse vande afgesette Officiers: waerop mijn Heere den Procureur Generael beginnende te spreken om hemlieden te ontschuldighen/ syn Majesteit antwoorde: het zijn uwe landlieden/ het is u niet behooylick daer van te spreken. Opt welke den voorszeyden Heer Procureur antwoordende/ dat die van Clermont syne getrouwe dienaers waren gheweest/ sepde den Coninc: dat het niet ghenoech was zijn leuen lanch wel ghedient te hebben/ indien men daer na zynen Coninc ombracht oft dede ombrengghen. Want die sulcx dede/ waer niet min schuldich dan die ghene die syn leuen lanch vpant waer gheweest.

11111

als
ack
cu
gge
da
een
ier/
for
aer
aan
spn
etf
het
itie
uin
i te
soo
gen
nen
ng/
hich
ge
na
en
e
ne/
nd
ge
oen
de/
ge
etf
in
het
rhe
ge
as
m
an